

SKAITMENINIS TURINYS IR KŪRYBIŠKAS JO PANAUDOJIMAS

Daugelis atsimena tai, kad Lietuvos kultūros paveldo institucijoms pradėjus skaitmeninti savo kolekcijas, būta nemažai abejonių ir skepticizmo. Tačiau 2020 metais, kai pasaulį suparalyžavo COVID-19 banga, skeptikų balsai nutilo. Suskaitmeninto kultūros turinio nauda ypač išryškėjo žmonėms užsidarius tarp keturių sienų. Elektroninės knygos, vaizdo, garso įrašai, virtualūs turai, susitikimų platformų naudojimas daugumai suteikė galimybę neatitrūkti nuo darbų, bendrauti su kolegomis, dalyvauti interneto seminaruose, diskusijose ir kt.

Prieš dešimt metų buvo pradėta kurti Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema. Šiandien jos nauda neišmatuojama: ją naudojantys muziejai gali vykdyti rinkinių apskaitą, teikti duomenis apie vertingiausius savo eksponatus, kurti virtualias parodas, paskelbti kitą aktualią su eksponatais susijusią informaciją (pvz.: audiogidus, vaizdo, garso įrašus ir kt.), o sistemos naudotojai gali visa tai nemokamai peržiūrėti, susipažinti su muziejų kolekcijomis neišeidami iš namų. Galimybės, kaip gali būti panaudojamas suskaitmenintas kultūros turinys, neišmatuojamos. Vienas iš būdų – Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus filialo Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centro (toliau – LM ISC LIMIS) vykdomas tęstinis projektas „Spalvink Vilnių“.

Šį projektą jau trečius metus remia Lietuvos kultūros taryba. Jis buvo sumanytas siekiant atsiliepti į sostinės tarybos kvietimą ruošti paminėti ypatingą datą – 2023-aisiais Vilniaus miestui sukaks 700 metų. Projekto tikslas – išleisti spalvinimo knygą bei sukurti interaktyvų spalvinimo žaidimą-knygą pagal muziejuje saugomų suskaitmenintų eksponatų vaizdus (idėjos autorė, projekto vadovė – Dalia Sirgedaitė, dailininkė – Rūta Mozūraitė, programuotojas – Arnoldas Urbelis, tekstų kūrėja – Laima Bačkienė). Šiuo projektu taip pat siekiama praturtinti visuomenės laisvalaikį inovatyviomis

priemonėmis, skatinti susidomėjimą skaitmeniniu turiniu ir jo panaudojimo galimybėmis.

Spalvinimas ir kultūros paveldas

Šiandien užsukę į bet kurį knygyną galime lengvai rasti didžiulę spalvinimo knygų pasiūlą: nuo elementarių spalvinimo knygelių vaikams iki rafinuotų spalvinimo albumų suaugusiems. Įvairių sričių specialistai (mokytojai, gydytojai, psichologai) teigia, kad spalvinimo veikla ne tik teikia malonumą, bet ir padeda atsikratyti neigiamų minčių, streso, skatina giliau pažinti save, lavina kūrybiškumą. Kad tai yra paveiku rodo ir įvairių seminarų bei edukacijų, kuriose vykdoma spalvinimo terapija, pagausėjimas.

Ieškodamos, kaip kūrybiškai panaudoti suskaitmeninto kultūros paveldo turinį, spalvinimo veiklomis domisi ir įvairios pasaulio bei Lietuvos atminties institucijos. Jau rašėme apie 2016 m. Niujorko medicinos akademijos bibliotekos paskelbtą festivalį *#ColorOurCollections* (*#NuspalvinkMūsųKolekcijas*), kuris vyksta kasmet vasario mėnesį (daugiau žr.: Bačkienė L., „Spalvink Vilnių“: patrauklus skaitmeninio kultūros paveldo panaudojimas“, leidinyje *Muziejinių vertybių skaitmeninimas: 2017–2018*, p. 59). Festivalio interneto platformoje (<http://library.nyam.org/colorourcollections/>) savo kolekcijas, skirtas spalvinimui, viešina archyvai, kolegijos, meno galerijos, universitetai (pvz.: Vatikano biblioteka, ES skaitmeninė kultūros paveldo platforma „Europeana“, Kembridžo universiteto biblioteka ir daugelis kitų). Tarp kitų žymių institucijų iš viso pasaulio galima pamatyti ir Lietuvos muziejų (Palangos gintaro muziejaus, Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų) parengtas spalvinimo knygas.

Skaitmeninis turinys ir kūrybiškas jo panaudojimas

2018 m. projekto „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ įgyvendinimo metu panaudojant skaitmeninį Lietuvos nacionalinio dailės

muziejaus turinį buvo parengtos dvi – tradicinė ir interaktyvi – spalvinimo knygos. Apie projekto eigą buvo paskelbta „Lietuvos dailės muziejaus metraštyje“ (sud. D. Mukienė, Vilnius, 2019, t. 21) ir leidinyje „Muziejinių vertybių skaitmeninimas. 2017–2018“ (sud. D. Sirgedaitė, Vilnius, 2018).

2019 m. pasirodė antroji serijos knygutė „Spalvink Vilnių. Miesto gyvenimas“. Iš daugybės Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje (LIMIS) aprašytų tapybos, grafikos darbų buvo atrinkta 12 vaizdų, kuriuose atsiskleidžia XVI–XIX a. Vilniaus miesto gyvenimas: gatvėmis skubantys praeiviai, išsipustę vaikštinėtojai, plūšantys prekiautojai, elegantiškomis kariatomis riedanti miesto aukštuomenė, Aušros Vartų gatvę užplūdę maldininkai ir kt. Dailės kūrinių šia tema sukūrė Jonas Rustemas, Juozapas Kamarauskas, Marcelinas Januševičius, Juozapas Ozemblovskis, Karolis Račinskis, Jonas Damelis, Kanutas Ruseckas, Kazimieras Bachmatavičius ir kt. Knygoje išspausdintus vaizdus galima nuspalvinti mėgstamomis spalvinimo priemonėmis. Šalia jų pateikiamas pasakojimas apie senojo Vilniaus gyvenimą. Pasakojimas suskirstytas pagal šias temas: „Vilniaus gynybinė siena“, „Aušros vartai“, „Miesto rotušė“, „Vilniaus nelaimės“, „Miesto šventės“, „Kaziuko mugė“, „Vilniaus arkikatedra“, „Gatvės šurmuly“, „Religijų ir įsitikinimų įvairovė“, „Mokslo ir jaunystės miestas“, „Didikų rūmuose“. Šalia kiekvieno paveiksluko spausdinamas QR kodas, kurį nuskenavę išmaniuoju įrenginiu, knygutės skaitytojai nukreipiami į Lietuvos muziejų kolekcijų portalą www.limis.lt, kur gali susipažinti su detalesne informacija apie paveiksluką.

Antroji „Spalvink Vilnių“ kiek kitokia, negu pirmoji: nuspalvinus ir išsikirpus jos vidurinius puslapius galima pasigaminti erdvinį atviruką su Vilniaus arkikatedros vaizdu. Kad kūrybinis procesas būtų lengvesnis ir smagesnis, jį atlikti galima kartu su knygelės rengėjais ir pagalbininkais: nuskenavus šalia atviruko esantį QR kodą, galima peržiūrėti filmuką-instrukciją, kaip pasigaminti atviruką (<https://www.lndm.lt/miesto-gyvenimas/instrukcija/>).

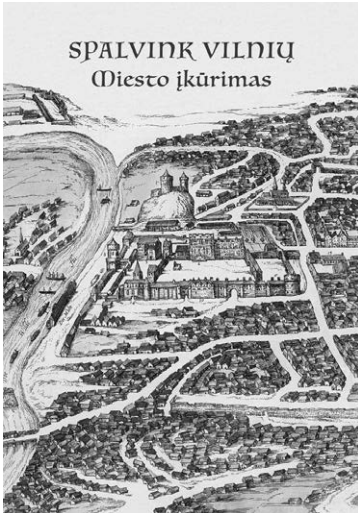

Knygas „Spalvink Vilnių“ galima spalvinti tradiciniu būdu. Gintarės Grigėnaitės fotografija

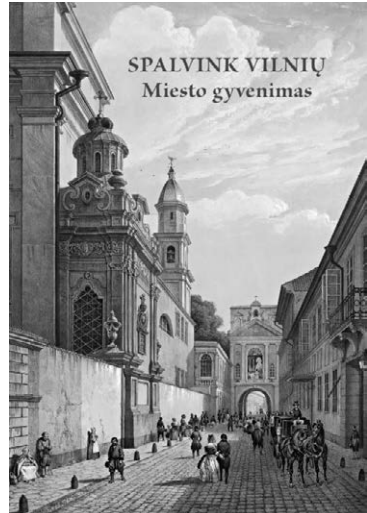

Interaktyvios knygos-žaidimo internete fragmentas

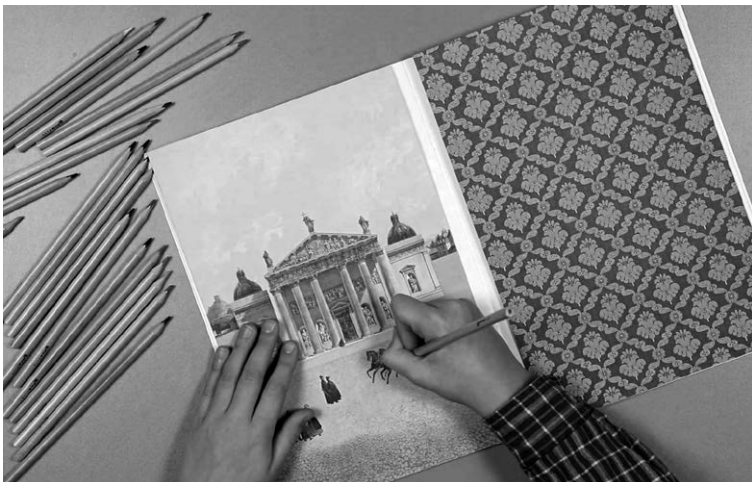
Skaitmeniniai knygelėje panaudotų paveikslų vaizdai buvo pritaikyti ir spalvinimui internete. Interaktyvaus žaidimo kūrimo metu buvo nuspręsta pateikti vartotojui kiek galima autentiškesnį nespalvotą kūrinių vaizdą, parinkti subtilią pastelinę spalvų paletę. Antrosios knygelės interaktyvus žaidimas pasipildė ir nauja funkcija: vaizdus galima ne tik spalvinti, bet ir surinkti dėlionės. Interaktyvų žaidimą galima rasti adresu <https://www.lndm.lt/spalvink-vilniu/>.

Tradicinės spalvinimo knygos „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ (2018) viršelis. Gintarės Grigėnaitės fotografija

Tradicinės spalvinimo knygos „Spalvink Vilnių. Miesto gyvenimas“ (2019) viršelis. Gintarės Grigėnaitės fotografija

Viltaras spalvina atviruką su Vilniaus arkikatedros vaizdu iš J. K. Vilčinskio „Vilniaus albumo“ Gintarės Grigėnaitės fotografija.

2020 m. numatyta išleisti trečiąją serijos knygutę „Spalvink Vilnių. Pastatų istorijos“. Joje bus pristatomi senojo Vilniaus architektūros stiliai, svarbiausi Vilniaus architektūriniai objektai, mecenatai ir kt.

Projekto viešinimas

Projekto vykdytojai pagal galimybes stengiasi sukurtas spalvinimo knygas viešinti. Informacija apie jas buvo paskleista Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus koordinuojamose interneto svetainėse (www.lndm.lt, www.epaveldas.lt, www.emuziejai.lt, www.muziejai.lt), taip pat muziejaus „Facebook“ paskyroje. Spalvinimo knygų PDF formatas buvo pateiktas Niujorko medicinos akademijos bibliotekos organizuojamame metų spalvinimo festivalyje *#ColorOurCollections*, kuris vyko 2019 m. ir 2020 m. vasario mėnesį. Knygutes buvo galima įsigyti 2019 m. Lietuvos parodų ir kongresų centre LITEXPO vykusioje Vilniaus knygų mugėje (jos buvo platinamos Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus stende). Šiandien šias spalvinimo knygas galima nusipirkti visuose Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus padaliniuose, veikiančiuose Vilniuje, Palangoje ir Klaipėdoje, meno knygų knygynuose internete <http://www.artbooks.lt>, <http://www.2di.lt>, <http://www.vilniausgalerija.lt>, <http://www.humanitas.lt> ir kt.

Džiugina tai, kad 2019 m. vasario 2 d. Kipro lietuvių bendruomenės mokyklėlėje pamokų ciklo „Lietuvos istorija ir tautiniai simboliai“ metu vaikai buvo supažindinti su Vilniaus istorija ir spalvino A3 formato paveikslus iš knygelės „Spalvink Vilnių: miesto įkūrimas“. Šie paveikslai buvo nemokamai atsisiųsti iš svetainės www.lndm.lt. Vaikai susidomėję spalvino, paskui pristatė savo kūrinčius. Tai puikus pavyzdys, kaip galima skleisti žinių apie mūsų istoriją, paveldą ir kaip lengvai jis gali būti pasiekiamas bet kurioje pasaulio vietoje.

2019 m. balandžio 25 d. Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centre įvyko kultūros edukacijos savaitės „Menų

dūzgės“ renginys – knygos ir interaktyvaus žaidimo „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ pristatymas. Renginyje dalyvavo mokytojai, edukatoriai ne tik iš Vilniaus, bet ir kitų Lietuvos miestų mokyklų. Dalyviai susipažino su suskaitmeninto paveldo panaudojimo galimybėmis, spalvinimo knygos „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ atsiradimo istorija. Norintys galėjo spalvinti Vilniaus vaizdus tradicinėmis spalvinimo priemonėmis arba interaktyviu būdu (naudodami asmeninius ar planšetinius kompiuterius ir išmaniuosius telefonus). Mokytojams taip pat buvo pristatyta Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema, kurioje pedagogai gali rasti daug įvairios, naudingos vaizdinės medžiagos pamokoms papildyti iš Lietuvos muziejų rinkinių.

Renginio metu dalyviai aktyviai įsitraukė į spalvinimo veiklas, pateikė naudingų pastabų ir pasiūlymų, kaip būtų galima panašaus pobūdžio leidinius papildyti, patobulinti. Pedagogų nuomone, ši spalvinimo knyga gali labai praversti istorijos ir literatūros pamokose kalbant apie Vilnių, kunigaikštį Gediminą, ar analizuojant Balio Sruogos kūrinį „Sakmė apie Gediminą“.

2019 m. gegužės 3–4 d. Vilniuje vyko tradicinė tarptautinė kultūros paveldo pažinimo, tvarkybos ir technologijų paroda „Heritas“. Šis renginys kartą per metus suburia visus dirbančius kultūros paveldo srityje ir tiesiog juo besidominčius, kviečia bendradarbiauti, pažinti kultūros paveldą per edukacines programas ir kūrybinius užsiėmimus, pritaikytus ir vaikams, ir suaugusiems. „Heritas“ organizatoriai 2019 m. kataloge panaudojo keletą spalvinimui pritaikytų Vilniaus vaizdų iš spalvinimo knygos „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ (<http://heritas.lt/heritas-2019/>).

2020 m. panaudojus knygoje „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ spausdinamą informaciją Lietuvos muziejų portale www.limis.lt buvo sukurta virtuali paroda (ją galima rasti adresu <https://bit.ly/365nQCK>), taip pat buvo sukurta virtuali pamoka Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionaliniame partnerystės tinkle „Muziejus. Mokykla. Moksleivis“ (www.muziejuedukacija.lt). Projekto rengėjai sukūrė ir knygelių „Spalvink Vilnių“ „Facebook“

paskyrą, kurioje viešina su projektu susijusias veiklas, paskyros sekėjus kviečia spalvinti atrinktus paveikslėlius, domėtis Lietuvos muziejų kolekcijomis, Vilniaus istorija.

Tais pačiais metais sausio 22 d., minėdami Vilniaus įkūrimo dieną, Vilniaus Baltupių progimnazijos moksleiviai kartu su mokytojais atsisiuntė iš Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus interneto svetainės <http://www.lndm.lt> knygos „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ PDF vaizdus ir juos spalvindami paminėjo 697-ąjį Vilniaus gimtadienį.

Spalvinimo knygų vaizdus galima atsisiųsti į savo kompiuterį PDF formatu, išspausdinti ir spalvinti namuose. Spalvinimui paruošta J. Rustemo, G. Kieslingo „Korta: širdžių dviakė (cirko žonglierius su beždžionėlėmis)“

Apibendrinimas

Projekto „Spalvink Vilnių“ rengėjai įsitikinę, kad tradicinės spalvinimo knygos gali būti naudojamos įvairiuose edukaciniuose užsiėmimuose siekiant supažindinti kuo platesnį visuomenės ratą su muziejuose sukauptomis kolekcijomis. Jos gali tapti šiuolaikiška edukacine priemone ir istorijos, lietuvių literatūros pamokoms papildyti ar paįvairinti. Knygas „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ ir „Spalvink Vilnių. Miesto gyvenimas“ PDF formatu iš Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus www.lndm.lt gali atsisiųsti visi, mėgstantys spalvinti ir besidomintys šalies istorija, menu ir kultūra. Tokiu būdu Lietuvos kultūros paveldas tampa čia pat ranka pasiekiamas neiškeliant kojos iš namų. Galbūt su šiuo projektu susijusi veikla paskatins ir kitus paveldo skaitmeninimo srityje dirbančius specialistus kūrybiškai panaudoti suskaitmenintą kultūros paveldo turinį.